

**Zpráva o činnosti národního zpravodaje pro boj proti terorismu,
extremismu a trestným činům spáchaným z nenávisti za rok 2022**

JUDr. Jan Lata, Ph.D.

V Brně dne 6. února 2023
1 SPR 101/2023

Portfolio „zpravodajství“ lze rozdělit do dvou sice provázaných, přesto však relativně samostatných oblastí, a sice terorismu a extremismu, jehož součástí jsou i trestné činy spáchané z předsudečné nenávisti (tzv. hate crime). Zpráva je proto členěna do těchto dvou okruhů.

I. Terorismus

V oblasti trestných činů teroristického charakteru se ke konci kalendářního roku 2022 snížil počet vedených trestních řízení z konečného počtu 36 v roce 2021 na 26 věcí ke konci roku 2022. Danou situaci lze vysvětlit zejména tím, že až na jedinou výjimku byly pravomocně skončeny případy internetového schvalování teroristického útoku na Novém Zélandu z roku 2019, přičemž se jednalo o několik desítek věcí, v nichž bylo vedeno řízení v letech 2020 až 2022.

Nápad nových věcí je na nízké úrovni: v roce 2021 byly zahájeny úkony v trestním řízení v 10 věcech a v roce 2022 v 16 věcech, přičemž trestní stíhání bylo v roce 2021 zahájeno v 11 věcech a v roce 2022 ve 12 věcech. Zpravidla se jedná o tzv. „verbální“ teroristické trestné činy, tedy vyhrožování teroristickým trestným činem (§ 312f trestního zákoníku), resp. podpora a propagace terorismu (§ 312e trestního zákoníku). Stále je vedeno trestní stíhání některých osob, které se před zahájením ruské agrese na Ukrajinu v loňském roce účastnily bojů v ozbrojených složkách tzv. Doněcké (resp. Luhanské) lidové republiky. Jednání těchto osob je zpravidla (s přihlédnutím ke konkrétním skutkovým zjištěním) kvalifikováno jako zločin teroristického útoku podle § 311 trestního zákoníku, popř. zločin účasti na teroristické skupině podle § 312a trestního zákoníku, přičemž tato kvalifikace byla aprobována rovněž Nejvyšším soudem (např. usnesení ze dne 28. června 2022 sp. zn. 11 Tdo 121/2022).

Z nových věcí je vhodné zmínit **případ dvou mladistvých**, kteří inspirováni zejména útokem v Oklahoma City provedeným dne 19. dubna 1995 Timothy McVeighem, **připravovali teroristický útok**, přičemž v rámci přípravy na něj obstarávali a testovali výbušniny. Jeden mladistvý byl nepravomocně uznán vinným, u druhého probíhá vyšetřování.

V souvislosti s ruskou agresi na Ukrajinu byly zahájeny úkony trestního řízení pro podezření ze spáchání zločinu použití zakázaného bojového prostředku a nedovolené vedení boje ve spolupachatelství podle § 411 odst. 2, 3 písm. a), b) trestního zákoníku za užití § 418 trestního zákoníku, kterého se měli dopustit neznámí pachatelé – odpovědní představitelé Ruské federace a jejich ozbrojených sil, kteří po vpádu ruských vojsk na území Ukrajiny při dobývání oblastí Ukrajiny úmyslně zaměřovali nerozlišující útoky i na civilní obyvatelstvo.

Stran legislativních změn je vhodné upozornit na nový trestný čin **Účasti na nestátní ozbrojené skupině zaměřené na působení v ozbrojeném konfliktu podle § 321a trestního zákoníku**, který postihuje účast na činnosti nestátní ozbrojené skupiny zaměřené na působení v ozbrojeném konfliktu. Nová úprava může způsobit aplikační problémy zejména v tom směru, že není zcela zřejmé, jak odlišit nestátní ozbrojenou

skupinu ve smyslu § 321a trestního zákoníku a teroristickou skupinu ve smyslu § 312a trestního zákoníku.

Opětovně je namístě upozornit na **nepřiměřeně přísnou trestní sazbu** v případě schvalování teroristických útoků, ke kterému dochází zpravidla na internetu a materiálně patří de facto do oblasti hate crime, které je v § 312e odst. 4 písm. a) trestního zákoníku ohroženo trestní sazbou 5 až 15 let odnětí svobody, jež je zcela neproporcionálně přísná ve vztahu k povaze a závažnosti daného trestného jednání. Desítky případů takového schvalování se vyskytly zejména po teroristickém útoku na Novém Zélandě v březnu 2019. U těchto trestných činů je pravidelně aplikováno mimořádné snížení trestu odnětí svobody upravené v § 58 trestního zákoníku, jehož výkon pak bývá podmíněně odložen. Pravidelné užívání mimořádného snížení trestu je přitom pojmově i principiálně nesprávné.

II. Extremismus a trestné činy z nenávisti

V kontextu trestných činů extremistického charakteru převažovaly obdobně jako v roce 2021 projevy sympatií k nacistickým či neonacistickým hnutím, a to zejména v podobě hajlování za současných verbálních prohlášení „Sieg heil“, jakož i případy veřejného prezentování další související symboliky (hákový kříž, symbolika SS), aniž by byl v tomto směru zaznamenán nějaký významný vývoj či zhoršení situace. Značný judikatorní význam má v tomto směru usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. listopadu 2022 sp. zn. 3 Tdo 982/2022, podle kterého **prezentace symbolů historického nacismu lze zpravidla bez dalšího hodnotit jako projev sympatií k neonacismu**, tedy hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka, nebo hlásá rasovou, etnickou, národnostní, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob, ve smyslu § 403 odst. 1 trestního zákoníku.

Toto rozhodnutí relativizuje význam novely trestního zákoníku č. 220/2021 Sb., již byla s účinností od 1. ledna 2022 zakotvena nová skutková podstata - § 403a trestního zákoníku upravující **trestný čin šíření díla k propagaci hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka**. Pokud byl motivem této novely nejednoznačný výklad § 403 trestního zákoníku v aplikační praxi, pak je nutno konstatovat, že tento nejednoznačný výklad pramenil zejména z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. června 2019 sp. zn. 8 Tdo 314/2019, které stanovilo de facto nesplnitelné požadavky na konkretizaci hnutí ve smyslu § 403 odst. 1 trestního zákoníku, jehož závěry se jeví jako nesprávné a překonané.¹ Obsolentnost této skutkové podstaty je patrná i z toho, že v roce 2022 nebyla vůbec aplikována.

Oblast hate crime pochopitelně negativně ovlivnila ruská agrese na Ukrajinu a s tím související vysoký počet ukrajinských uprchlíků v Česku. Krátce po zahájení ruského útoku upozornil nejvyšší státní zástupce veřejnost, že schvalování této agrese může být za určitých okolností trestné a může být kvalifikováno zejména jako trestný čin popírání, schvalování a ospravedlňování genocidia podle § 405 trestního zákoníku (název trestného činu je poněkud zužující, neboť se týká nejen genocidia, ale i zločinů proti lidskosti, válečných zločinů a zločinů proti míru). Toto upozornění

¹ Viz též Kandová, K.: Extremistické trestné činy v české rozhodovací praxi aneb pozvánka na čaj s Hitlerem? Státní zastupitelství 2020, č. 5.

bylo záhy specifikováno Stanoviskem Nejvyššího státního zastupitelství k vybraným trestněprávním aspektům schvalování ozbrojených akcí v souvislosti s válečným konfliktem na Ukrajině ze dne 2. března 2022 sp. zn. 1 SL 117/2022, které zdůraznilo, že svoboda projevu je jednou ze základních lidských svobod, ale není neomezená. Prostředky trestního práva je možné postihovat pouze ta nejzávažnější překročení svobody projevu. I s ohledem na relativně restriktivní výklad tohoto stanoviska bylo schvalování ruské agrese trestně postiženo pouze v několika málo případech, přičemž uvedené aktivita nejvyššího státního zástupce měla patrně generálně preventivní význam.

Z případů, v nichž bylo schvalování ruské agrese na Ukrajině vyhodnoceno jako trestné, lze zmínit výroky Daniela Makaye, který na Facebooku vyjadřoval podporu Vladimíru Putinovi, mj. uváděl, že věří, že „ukrofašisté“ budou poraženi a Ukrajina osvobozena a vyzýval k použití „vodíkové bomby menší tonáže pro vyčištění strategických území a likvidaci útočné vojenské techniky“. Jmenovaný byl rozsudkem Okresního soudu v Bruntále ze dne 13. září 2022, sp. zn. 4 T 44/2022, uznán vinným ze spáchání přečinu popírání, schvalování a ospravedlňování genocidia podle § 405 trestního zákoníku za což mu byl uložen peněžitý trest v celkové výměře 45.000 Kč. Jeho odvolání bylo usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. listopadu 2022, sp. zn. 3 To 295/2022, jako nedůvodné zamítnuto.

Vysoký počet ukrajinských uprchlíků vedl k tomu, že i tito jsou (vedle Romů, muslimů, Židů, příslušníků LGBTQ komunity apod.) oběťmi předsudečně-nenávistných útoků (zejména verbálního charakteru), nicméně **vzhledem k množství uprchlíků na území ČR se počet takových útoků jeví jako relativně nízký**. Vyskytují se však rovněž nenávistné útoky vůči Rusům, kteří jsou plošně viněni za agresí Ruska na Ukrajinu, a to včetně poškozování pomníků Rudé armády.

Řada nenávistných projevů je páchána (jak je to již v posledních letech obvyklé) ve virtuálním prostoru, přičemž pokračuje fenomén výhrůžných e-mailů a výroků na internetu vůči představitelům vlády a médií, kdy dřívější výhrůžky byly motivované **nesouhlasem s opatřeními přijímanými v boji s pandemií Covid-19, ty současné jsou pak motivovány vládní podporou bránící se Ukrajině**. V oblasti útoků vůči veřejně činným osobám je vhodné upozornit na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. dubna 2022, sp. zn. 8 Tdo 233/2022, podle kterého podněcováním ve smyslu § 364 trestního zákoníku může být i projev na shromáždění občanů, při kterém jeden z řečníků vybízí přítomné k tomu, aby určité osoby (např. politiky nebo zástupce samosprávy z důvodu výkonu jejich pravomoci) fyzicky napadali.

Stejně jako v minulých letech, ani v roce 2022 nicméně podle informací státního zastupitelství nedošlo k rasově (či jinak předsudečně) motivovaným útokům, jimiž by byla způsobena smrt.

Z pravomocně skončených věcí, které lze považovat za judikatorně významné je vhodné zmínit trestní stíhání nakladatelství Bodyart Press s.r.o. a jeho jednatelky pro přečin popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia podle § 405 trestního zákoníku, jehož se měly dopustit zajištěním překladu a následným prodejem knihy „The Myth of the Six“ autora Davida L. Hoggana, která patří do

diskurzu **popírání holokaustu**. Obžalovaní byli odsouzeni rozsudkem Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou ze dne 6. ledna 2022, sp. zn. 2 T 145/2021, a jejich odvolání bylo jako nedůvodné zamítnuto usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 14. června 2022, sp. zn. 8 To 89/2022. Obvinění dovolání k Nejvyššímu soudu nepodali.

Dále je možno zmínit medializovaný případ exposlance Jaroslava Škárky, který na Facebook napsal příspěvek, jímž **předčasně narozené děti** označil za zbytečné lidi, jichž by se měla společnost zbavovat. Jmenovaný byl stíhán pro přečin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 356 odst. 1, 3 písm. a) trestního zákoníku a byl odsouzen rozsudkem Okresního soudu Plzeň-sever ze dne 18. srpna 2021, sp. zn. 22 T 62/2021, přičemž k jeho odvolání byl rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 26. října 2021, sp. zn. 9 To 354/2021, zrušen výrok o trestu z napadeného rozsudku a byl mu uložen nový trest. Dovolání obviněného bylo odmítnuto jako zjevně neopodstatněné usnesením Nejvyššího soudu ze dne 6. dubna 2022, sp. zn. 11 Tdo 210/2022. Je vhodné zmínit, že v tomto případě bylo podněcováno k nenávisti vůči „jiné skupině osob“ ve smyslu § 356 odst. 1 trestního zákoníku, než jsou obvykle vymezené skupiny, tedy národ, rasa, etnická skupina náboženství a třída.

Dalším medializovaným případem byly protiromské výroky nymburského starosty Jaroslava Červinky, kterému bylo sděleno podezření ze spáchání přečinu podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 356 odst. 1, 3 písm. a) trestního zákoníku. S ohledem na jeho postoj k celé věci a dosavadní bezúhonnost bylo usnesením státního zástupce Okresního státního zastupitelství v Nymburku ze dne 18. srpna 2022, sp. zn. ZK 326/2022, podmíněně odloženo podání návrhu na potrestání, přičemž podezřelý složil částku 30.000 Kč určenou na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti.

Legislativní změny v oblasti extremismu a předsudečné nenávisti nenastaly. Z hlediska legislativní úpravy trestných činů páchaných z předsudečné nenávisti je vhodné zvážit zařazení dalších chráněných skupin v případě některých trestných činů (viz § 352, § 355 trestního zákoníku), potažmo v rámci okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby [např. § 145 odst. 2 písm. f), § 175 odst. 2 písm. f) trestního zákoníku]. Namísto je zejména **ochrana osob, na které je útočeno z důvodu jejich sexuální orientace**, případně osob zdravotně hendikepovaných.

V oblasti nenávistných trestných činů bylo Nejvyšší státní zastupitelství v roce 2022 činné rovněž v souvislosti s Memorandem o porozumění [uzavřeným v roce 2019 mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím, Úřadem pro demokratické instituce a lidská práva (ODIHR) při OBSE a Justiční akademií], o implementaci **Programu školení pro státní zástupce ve věci trestných činů páchaných z nenávisti** (Program PAHCT). V roce 2022 proběhly tři semináře pro specialisty na okresních a krajských stupních státního zastupitelství. De facto všichni státní zástupci specializující se na problematiku extremismu a hate crime tak absolvovali tento seminář, přičemž ve vzdělávacích akcích u tohoto druhu trestné činnosti je plánováno pokračovat.

Národní zpravodaj se ve dnech 11. - 12. května 2022 v Berlíně účastnil konference COUNTER-TERRORISM LAW ENFORCEMENT FORUM organizované vládou USA a německým ministerstvem vnitra. Účastníky konference byli představitelé policie, prokuratury, tajných služeb, exekutivy z cca 40 zemí, jakož i zástupci mezinárodních organizací. Hlavním tématem byla hrozba ze strany pravicových extremistů - REMVE (*Racially or Ethnically Motivated Violent Extremism*), resp. zastánci ideologie *white supremacy*, což byla zejména iniciativa USA, která čelí vyššímu tlaku ze strany těchto struktur, jejichž nejvýraznějším projevem byl útok na Kapitol dne 6. ledna 2021.